

amelyről utóbb az özvegy Mária királyné – misztikus szépségű – testamentuma rendelkezett – a szegények javára. Esztergom várostörténete szempontjából maradandót alkotott a hajdani esztergomi Érseki város, a mai Viziváros történeti topográfiájával és családja, esztergomi megalapítójának, a városépítő Prokopp János építész-mérnök alkotómunkájának feltárásával is. Prokopp Gyula az utóbbi harminc esztendő alatt egymaga többet publikált, mint akár egy-egy tudományos munkaközösség. És jobbat, maradandóbbat is, mint egy-néhány!

A kutató író tollát csak a halál ütötte ki kezéből.

Azon a napon, amikor halálának szomorú híreről értesültem, került kezembe a Vigilia augusztusi száma. S az idei Szent István-napi emlékezések sorában szinte még meg sem száradt a nyomdafesték Prokopp Gyulának utolsó írásán! Szinte jelképes ez a hatyúdal, ez a búcsúszó: Magyarországi Szent Erzsébetről szóló megrendítően szép írásával búcsúzott tőlünk.

Most amikor megrendülten veszünk búcsút Esztergom nagy halottjától, úgy érezzük – s ez adhat vigaszt –: olyan férfiútól búcsúzunk, aki nehéz harcát becsülettel harcolta meg. És aki maradandó alkotásaival, emberi-erkölcsi példaadásával szerettei szívében és a mi emlékezetünkben is velünk, közöttünk marad. Mindörökké!

ZOLNAY LÁSZLÓ

IRODALOM

Szöllősi Zoltán: Égítető

E verseskötvény 28 versének költője ugyan-csak megtornáztatja képzeletünket, de bírja! Mind szóval, mind erővel. Szavakkal építkezik, metsző és elmetszett szavai, két-három szóból préselt, egyetlen szó-kifejezései vannak. Költői helyzeteket és versbeli fordulatokat szóban old meg, szóban keresi és szóban adja meg lírai jelentésváltozásait; nagyon kevés költőt ismerek, akinek annyira fontos a szó (végtermékként, alapelveként), mint Szöllősi Zoltánnak. Ez egészében jellemzi esztétikai szigorúságát. Ereje pedig képkalkoló képességében van.

Verseiben a népdal, a ballada, a litániák reminiscenciái sejthetők (*Expozíció*). Szenvedélyes költészet ez, még akkor is, ha a szelidség felhámja alatt tapintjuk visszafojtott hullámzását, s ha a versszerkesztés pontosságát lépten-nyomon érezzük is. Van valami lepárolt fájdalom a költő hangjában, ami el-elszegi mondatait, lüktető kifejezésekre, letompított fölkiáltásokra bontja,

munkáit szaggatottá teszi kívül s belül. Versei mégis egységesek, mert ki nem mondott, le nem írt sorokból is állnak (*Csak kő, kő se; Álomi próbálkozás*). A szenvedés Szöllősinél a sűrűre szorított képek, képrendszerek mögött – vagy bennük –, lappang s nem is látszik mindig szenvedésnek (*Arnyam*). Képgazdagsága nem azt jelenti, hogy képei halmozódnak a verstesten, mint nagy, szervetlen csomók, hanem képből képbe halad a költő, mindig egy fontos lépést téve előre, egészen a rejtett jelentés kinyílásáig. Verseiben összeérni, összefonódni érezzük az őt és az újat: „Vissza számhoz / félszárnyú kezem szálldos / csőrében égő / cigarettát hoz” (*Expozíció*). Képi cselekvésében József Attila-i szókimondás jellemzi; idézett verse olyan, mint egy fém-imádság. Képi cselekvésének váratlan mozgásirányai vannak, előre-hátra hatnak, kitérnek képi erői, a múltba visszamozognak vagy éppen lógva maradnak, mint a jelen függvényei.

Szöllősi Zoltánt a valóság – tehát nemcsak a külső történések, hanem a saját pórúsfeszültsége is – provokálja különös, egymással nem rokon jelentések, szavak összerán-

tására, s ez adja költészetének nemes torzóremek jellegét. Tehát nem kitalált frázisok ezek (a mondatértékű szó értelmében), hanem a költészetté átminősített valóság jegyei („kitömött ősz”, „idő szalmacsurgása”, „kenetlen sorok tengelytörése”; az *Áldozati morzsák a szemétből* c. vers). Egyébként ragyogó lelemények. Szelíd, de határozott vers-tengermozgásában különös áramlatokat érezni; a gyermekkor szépsége, naiv csodálkozása egybeömlik a félelmes látomások érettségével, s átível fölöttük a megtépett, de a mába átmentett hit. Így ebben a költői világban épp most moccan az Úr, épp most készül az ítélet, épp most rimáncodik az ajak, a kéz.

Ezek hatásaként a költő egyszerűsége drámai, amikor csak elbeszél is, és kézzelfoghatóan, nappali fényben titok-közlő (*Tíz-ezeréves út*). Ahogy türelmesen emelgeti le a kendőt forrón formálódó kifejezéseinek kosaráról, az liturgikus mozdulat. Ennek a liturgiának általános jellemzője az áttűnéses líraiság, a vers-idegzet fakéreg alatti mozgása, a fényszerkezetbeli mozgás (helyesebben a fénybizsergés), a hirtelen a vers-terem egyik sarkából a másik sarkába szóródó, rakódó hang-, tárgy-, emlék- és lélekállapot törmelék-halmok. S mivel mindig *a dolog* fontos a költőnek, s nem az elv, az összefüggés, a tanulság, csak eleven lendületéből, a vers-egészből, verseinek egy pontra koncentrált hatásából érthetjük meg őt, ha verssel szembesülve egyáltalán lehet ezt a szót, „megértés”, használni.

Hasonlataival, metaforáival, szószórási módjainak a léte (így is írhatnám: Létét) közelíti meg, pedig „csak” az életről ír; a „*csillagokig visszametszett kert*”-ben nem ő járt, de ő látta meg (*Csak kő, kő se*). Néha fölperegenek a sorai, mint a dobverők (*Feketefehér*), olykor már-már átüthetetlen szóösszevonást teremt: „*hamletapjaéj*”. Ebben talán parányi keresettség rejtőzik, nem így a „*vasmákoskalács*”-ban. Alkotó képzeletéről elmondhatjuk: ami élte a költőt, az is próbálja meg. Képteremtő erejének vejele a – költészetének minden lírai jelentését fölmutató és előresodró – dinamizmusa. Különlegesen szép *Változások* című versében az enigmatikus többrétégység egybefut, és nem a jelentés, hanem maga a textúra, a versanyag válik többértelművé néhány sor, szó, írásjel megváltoztatásával. Ez a vers utolsó sorai-

ban – ritkán olvasható őszinteséggel – megszólítja Istent. Kettejük megpecsételt sorsának elkiáltásával záródik ez az igaz verseskötet: „*csontom kiolvad, Uram, ... / velem égsz, örök sárban lángoló napraforgó*”. (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983.)

VASADI PÉTER

Surányi Miklós Széchenyi-regényéhez

A magyar könypiacon ismét megjelent Surányi Miklós Széchenyi-regénye, az *Egyedül vagyunk* (Szépirodalmi Kiadó, 1982). A könyv első megjelenésekor is nagy vihart kavart. Több tudós és író szóvá tette, hogy a regényben szélesen és bőven táltal események – fiktív naplókkal alátámasztva – valótannak bizonyultak. Megengedett az írói szabadság, de amikor olyasvalakiról van szó, akire egy egész nemzet feltekint, annak becsületét megvédeni és a rágalmak ellen tisztázni – kötelesség.

A regény első megjelenése óta előkerültek a bécsi Titkos Levéltárból Széchenyi Döblingben elkobzott iratai (ma az Országos Levéltárban található), s ezek nagymértékben kiegészítik Széchenyi életéről – és éppen fiatalkoráról – szóló ismereteinket. A regényről – újabb kiadása alkalmával – ismertetések sora jelent meg, de – tudtommal – senki sem tért ki arra, vajon a regény eseményei és a valóság hogyan viszonyulnak egymáshoz.

Széchenyit Kossuth nevezte a „legnagyobb magyar”-nak, s ezzel mintegy szoborrá merítette az utókor előtt. Ehhez járult Arany János felséges ódája (*Széchenyi emlékezete*), melynek csodálatos pátoszában átlépni máig sem tudunk. A közelmúltban a rádió ismertette s siófoki Beszédes József kiállítás-katalógusát, s ebben Széchenyi vízügyi munkásságát, s a riportert az elragadtatás hangján mondta: micsoda jövőbelátás, micsoda modern gondolatok!

Am a köztudatban nem ez a mident megmozgató, tette serkentő, jövőt építő férfi áll, hanem – épp Surányi regénye folytán – inkább a romantikus kalandok hőse.